

Persconferentie
Donderdag 4 december 2008 om 10u
Hof van Liere vergaderzaal – Prinsstraat 13
Stadscampus

Ter gelegenheid van de publicatie van

ARMOEDE EN SOCIALE UITSLUITING.
JAARBOEK 2008

Redactie

JAN VRANKEN
GEERT CAMPAERT
KATRIEN DE BOYSER
CAROLINE DEWILDE
DANIELLE DIERCKX

Nr. 9 in de Reeks Sociale InZichten.

Uitgeverij ACCO,
Leuven/Voorburg
Circa 425 pagina's, € 35,50

Dit boek werd gerealiseerd met de steun van Vlaams minister van Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin, de heer Steven Vanackere

Universiteit Antwerpen - Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
OASeS (Centrum Ongelijkheid, Armoede Sociale Uitsluiting en de Stad) -
De Meerminne, St-Jacobstraat 2, 2000 Antwerpen

Tel 03-275 53 53 Fax 03-275 57 99

<http://www.oases.be>

Drie uitdagingen uit dit Jaarboek

Een indexering die de laagste inkomens niet benadeelt

We lezen en horen vaak dat in België de koopkracht wordt gegarandeerd, ook bij stijgende voedsel- en energieprijzen; de indexering van lonen en uitkeringen zorgt daarvoor. Evenwel stellen we vast dat de lage inkomens bij indexeringen in absolute termen de kleinste verhoging ontvangen, terwijl net zij het grootste deel van hun inkomens aan basisgoederen en –diensten uitgeven. Anders gesteld: zij kunnen hun koopkracht het moeilijkst op peil houden. Dit is een belangrijk aandachtspunt, omdat in een periode van hoge inflatie door de huidige manier van indexeren de inkomensongelijkheid verder toeneemt. Om dit effect te neutraliseren, zal een bepaalde mate van degressiviteit in het indexmechanisme moeten worden ingebouwd, bijvoorbeeld door een minimale forfaitaire indexaanpassing op het niveau van het gemiddelde loon.

Een armoedebeleid moet meer zijn dan activering

Werk biedt nog altijd een goede bescherming tegen inkomensarmoede. Het is dan ook niet verwonderlijk dat activering als een van de belangrijkste strategieën voor armoedebestrijding naar voor wordt geschoven. We stellen echter vast dat niet om het even welke job een oplossing biedt: deeltijds en – vooral – tijdelijk werk verhogen het armoederisico. Het ongenueanceerd stimuleren van meer flexibele jobs is dus geen goede armoedebestrijdende strategie. Wat ook de beperkingen van een activeringsstrategie aantoont, is de vaststelling dat twee op drie mensen in armoede (63%) al aan het werk is, te jong of te oud is om te werken, in opleiding, (te) ziek of invalide is. Een doelmatig armoedebeleid vraagt duurzame activering waar mogelijk, een toereikende inkomensondersteuning waar nodig, en wordt op verschillende levensdomeinen geflankeerd door een effectieve, gepersonaliseerde dienstverlening.

De sociale zekerheid moet zich aanpassen aan nieuwe risico's

Onze huidige sociale zekerheid is nog niet aangepast aan belangrijke nieuwe risico's zoals (echt)scheiding of loopbaanpatronen van vrouwen. De huidige regelingen zijn nog te sterk afgesteld op een soort 'standaardlevensloop', waardoor problemen opduiken bij wie daarvan afwijkt: alleenstaande, samenwonende niet-gehuwde of gescheiden vrouwen. Vrouwen, vooral degenen met kinderen, krijgen na een scheiding zwaardere financiële klappen en bovendien wordt door de nieuwe echtscheidingswet hun alimentatie voortaan beperkt in omvang en tijd. Ook de pensioenregeling houdt nog onvoldoende rekening met de atypische loopbaan van vele vrouwen: zo heeft 42% van de gepensioneerde vrouwen onvoldoende jaren voltijds gewerkt om recht te hebben op het Gewaarborgd Minimumpensioen.

Recente ontwikkelingen in beleid en feiten over armoede

In het Jaarboek hanteren we al langer een veelzijdige definitie van armoede, waarbij we armoede ruimer zien dan een tekort aan inkomen. We besteden ook aandacht aan de ontwikkelingen op het vlak van arbeid, onderwijs, gezondheid en wonen. In wat volgt, bekijken we per domein telkens de huidige situatie en een aantal uitdagingen voor de toekomst.

1. INKOMENSARMOEDE EN SCHULDENLAST

Inkomensarmoederisico. Een op tien Vlamingen (11,4%) moet leven van een inkomen dat onder de armoederisicogrens valt (60% van het nationaal mediaan equivalent inkomen). Voor heel België is dit 14,7%. Tegenover vorig jaar is dit een status quo (EU – SILC 2006). De groepen met een verhoogd armoederisico zijn vooral alleenstaanden (20,5%), alleenstaande ouders (23,8%) en 65-plussers (23,1%). Het hebben van een job biedt ook nog altijd een goede bescherming tegen inkomensarmoede: van de werkenden in Vlaanderen loopt 'slechts' 3,8% een verhoogd armoederisico, tegen over 22,4% van de werklozen (36,4% in Wallonië).

Minimumuitkeringen onder de armoederisicogrens. De armoederisicogrens lag in 2006 voor een alleenstaande op € 860 per maand¹. De meeste minimumuitkeringen liggen nog altijd (ver) onder deze armoedegrens, die bovendien betrekking heeft op de inkomens van 2005, wat deze vergelijking enigszins flatteert.

Subjectieve armoede. Het aantal personen in Vlaanderen dat aangeeft dat ze elke maand moeilijk rondkomen ligt met 11,7% van de bevraagden (16,6% voor België) op een vergelijkbaar niveau, hoewel het niet noodzakelijk dezelfde populatie is als bij de inkomensarmen.

Stijgende uitgaven en schulden. Het voorbije jaar werd gekenmerkt door wereldwijde stijging van voedsel- en energieprijzen; in België waren deze stijgingen sterker dan in de rest van Europa. Daardoor lijken steeds meer mensen het moeilijk te krijgen om rond te komen en neemt de schuldenproblematiek toe. We stellen bovendien vast dat de lagere inkomens in verhouding een groter deel van hun inkomen aan voedsel en energie moeten besteden (zie tabel hieronder²), waardoor ze extra kwetsbaar zijn voor prijsstijgingen. De personen uit het eerste deciel (de 10% laagste inkomens), die sowieso al hogere uitgaven dan inkomsten hebben, komen dan ook sneller in de problemen bij een onverwachte stijging van hun uitgaven, die via indexering slechts gedeeltelijk en met vertraging wordt gecompenseerd. Het is dan ook niet verwonderlijk dat meer en meer mensen zich hierdoor in de schulden werken. Een indicator is de stijgende populariteit van kredietopeningen, vaak uitgegeven door warenhuizen en winkelketens, die worden gebruikt om tekorten op het einde van de maand te overbruggen, maar die gepaard gaan met hoge interestvoeten (vaak meer dan 15%). Ondanks de wet op het consumentenkrediet, krijgen mensen met zware schulden nog altijd gemakkelijk krediet, waardoor ze een onoverzichtelijke schuldenberg opbouwen: het aantal

¹ Voor een koppel komt dit overeen met € 1.290; voor een alleenstaande ouder met twee kinderen bedraagt de armoedegrens € 1.375.

² Het betreft de uitgavenverdeling uit de huishoudbudgetenquête 2005, de toestand in 2008, waarvan de cijfers nog niet beschikbaar zijn, kan hiervan licht afwijken, maar de verhoudingen zullen grosso modo dezelfde zijn.

collectieve schuldenregelingen zit duidelijk in de lift, in 2007 ging het om 88.878 gezinnen in Vlaanderen, een cijfer dat nog hoger zou kunnen liggen, mochten er geen wachtlijsten zijn omdat het OCMW de verhoogde vraag niet aankan.

Tabel 1: Aandeel in jaarlijkse uitgaven voor verschillende decielen, 2005

	Gemiddelde Vlaanderen	Deciel 1	Deciel 10	Weging gezondheidsindex³
Inkomsten	€ 38.183	€ 13.742	€ 76.133	
Uitgaven	€ 33.251	€ 16.917	€ 54.403	
Verschil	€ 4.932	- € 3.175	€ 21.730	
Uitgaven voeding	€ 3.990	€ 2.107	€ 6.102	
% inkomen	10,4%	15,3%	8,0%	17%
Uitgaven bruto huur	€ 6.556	€ 4.988	€ 8.032	
% inkomen	17,2%	36,3%	10,5%	6,7%
Uitgaven verwarming, verlichting en water	€ 1.569	€ 1.180	€ 2.470	
% inkomen	4,1%	8,6%	3,2%	7,0%
Uitgaven benzine of diesel	€ 959	€ 323	€ 1.331	
% inkomen	2,5%	2,3%	1,7%	0%

Uitdagingen voor overheden

1. Het welvaartsvast maken van de laagste uitkeringen en ze optrekken tot een behoorlijk niveau, blijft nog altijd een van de belangrijkste uitdagingen. Op het huidige niveau volstaan ze niet om te kunnen voldoen aan de basisbehoeften.

2. We stellen ook vast dat bij het huidige mechanisme, waarbij de sociale partners tweejaarlijks moeten beslissen over de verdeling van een bepaalde enveloppe, de omvang van deze enveloppe eerder willekeurig wordt bepaald en dat werkgeversorganisaties gelijkaardige bedragen voor belastingsverlaging vragen alvorens over de verdeling van de middelen te willen praten. Het federale regeerakkoord bevat hierover ook geen budgettair kader, waardoor het afwachten is welke inspanningen hiervoor tijdens deze legislatuur zullen worden gedaan.

3. Ook het aanpassen van het indexeringsmechanisme (zie supra) opdat mensen die van een uitkering of een laag loon moeten leven, er niet - relatief gezien - verder op achteruit gaan bij inflatie, is een belangrijke uitdaging voor de toekomst.

³ Het aandeel van deze categorie uitgaven in de gezondheidsindex: als een categorie een gewicht heeft van 20% en de prijzen hiervan stijgen met 10%, dan zal dit de gezondheidsindex doen stijgen met 2% (=10%*20%)

2. AAN DE RAND VAN DE ARBEIDSMARKT

Algemene ontwikkeling. De arbeidsmarkt in Vlaanderen stond bij het afsluiten van de redactie van het Jaarboek op een keerpunt: de daling van het aantal werklozen is stilgevallen en vermoedelijk zal de economische achteruitgang de komende maanden de werkloosheidscijfers opnieuw doen stijgen. In de eerste helft van 2008 konden we wel vaststellen dat het aantal én het aandeel van de langdurig werkzoekenden in Vlaanderen bleef dalen, wat vanuit een armoedebestrijdingperspectief een positieve evolutie was. Het blijft echter afwachten of niet, zoals in het verleden, het net deze groep zal zijn die als eerste opnieuw wordt afgedankt nu de conjunctuur omslaat. Ook de laaggeschoolden blijven een kwetsbare groep, midden 2008 bedroeg hun werkzaamheidsgraad amper 44,5%.

Huishoudens waar niemand werkt. In de Europese Unie is België met 12,7% koploper in het aandeel volwassenen dat leeft in huishoudens waar niemand werkt. Deze cijfers liggen vooral in Brussel (22%) en Wallonië (12,3%) erg hoog, in Vlaanderen gaat het om 7,9%, wat lager is dan het EU-gemiddelde (9,4%). Het armoederisico bij deze gezinnen is, zeker wanneer er ook kinderen aanwezig zijn, erg groot: in Vlaanderen bevindt 2 op 3 van de werkloze huishoudens met kinderen (66,3%) zich onder de armoedegrens.

20% van de armen werkt. Activering wordt vaak gezien als hét antwoord tegen armoede. Is dat zo? We analyseerden de groep inkomensarmen op hun 'arbeidsmarktpotentieel' en daaruit bleek dat 20% van de volwassenen (18-65 jaar) die in armoede leven, al werken. Ruim een derde (36,6%) van de armen tussen 18 en 65 jaar is niet activeerbaar wegens al aan het werk, met pensioen (5,5%), invalide of ziek (1,1%) of in opleiding (10%). Alles samen is zelfs 63% van de mensen in armoede niet te activeren wegens te jong, te oud en de hierboven genoemde redenen.

Uitdagingen voor overheden

Het komende jaar wordt het vooral belangrijk om te proberen te voorkomen dat de kwetsbaarste groepen op de arbeidsmarkt (langdurig werklozen, laaggeschoolden, allochtonen, ouderen) werkloos blijven of (opnieuw) worden door de verslechterende conjunctuur. Dat de overheid hiermee worstelt, blijkt ook uit het feit dat de VDAB er niet volledig in slaagt om de geplande oververtegenwoordiging van deze kansengroepen in hun trajectwerking te realiseren. De trajectbegeleiding op maat voor langdurig werkzoekenden kan ook nog beter, aangezien de samenwerking tussen VDAB en OCMW en andere partners nog niet altijd vlekkeloos blijkt te lopen. De intentie bestaat al om bestaande programma's te verbeteren en te zorgen voor een intensievere begeleiding met meer aandacht voor competentieversterking en ook voor individuele nazorg; het wordt afwachten of deze goede voornemens ook tot daadwerkelijke vooruitgang op het terrein zullen leiden.

3. GELIJKE ONDERWIJSKANSEN

Ongelijkheid in startposities. Al op zeer jonge (baby) leeftijd blijken er belangrijke verschillen te bestaan in de ontwikkeling van kinderen uit verschillende socio-economische groepen. Positief is dat onderzoek aantoonde dat men hier nog effectief kan ingrijpen, door kinderen maar vooral ook ouders te betrekken in opvoedingsondersteuning en vroegtijdige stimuleringsprogramma's.

Ongelijkheid in prestaties (uitkomsten). Het onderwijs in Vlaanderen scoort in internationale vergelijkingen zeer goed, maar zoals we weten, herbergt dit algemene hoge niveau een scherpe kloof tussen sterke en zwakke leerlingen. De ongelijkheid is al op jonge leeftijd duidelijk en neemt toe met de leeftijd; recent onderzoek⁴ stelde bij het begin van de lagere school al grote verschillen in vaardigheden vast: de gemiddelde achterstand voor wiskunde (tegenover de gemiddelde Vlaamse leerling) varieert van één trimester (Nederlandstalige GOK-leerlingen) tot bijna een volledig schooljaar (Turkse GOK-leerlingen).

Het watervalstelsel. De waterval in het onderwijs blijkt ook nog altijd duidelijk aanwezig te zijn: in het zesde jaar van het ASO heeft slechts 13,1% van de leerlingen minstens één jaar achterstand opgelopen; in het TSO geldt dit voor maar liefst 41,2% en in het BSO voor meer dan de helft (57,6%) van de leerlingen. Eerste resultaten van proeftuinen rond studieondersteuning aan huis bij maatschappelijk kwetsbare gezinnen lijken wel aan te tonen dat deze initiatieven positieve resultaten halen en de ongelijkheid in ons onderwijs doen afnemen.

Uitdagingen voor de overheden

Vroegtijdig ingrijpen is de boodschap. Het is belangrijk dat beleidsmakers zich bewust zijn van het potentiële belang van vroegtijdige (voorschoolse) ondersteuning van kansarme gezinnen en hun baby's, peuters en kleuters. De uiteindelijke kost van het wachten tot de achterstand een feit is, is wellicht hoger dan bij vroegtijdige interventie, zo berekende ook de Oeso. Micro-economische effecten betreffen voor de korte termijn besparingen op het onderwijssysteem en voor de lange termijn minder uitval, ouders die hun kinderen positiever opvoeden, en doorgeefeffecten op de volgende generatie.

Werk aan de winkel voor gelijke onderwijskansen. Het was dé centrale doelstelling in het onderwijsbeleid van deze legislatuur. De maatregelen die werden genomen, zullen zeker bijdragen aan het verkleinen van de ongelijkheid in het onderwijs. Maar ze volstaan op zich niet. Het watervalstelsel in ons onderwijs is nog altijd te sterk aanwezig en de herwaardering van het TSO en BSO staan nog steeds in kinderschoenen. Een van de zaken die daarbij belangrijk zijn, is een herziening van het secundair onderwijs en het wegwerken van de strakke scheiding tussen de verschillende onderwijsvormen. In dit kader is het een interessante oefening om internationale ervaringen te bekijken. De huidige regering heeft in ieder geval de bedoeling om nog een visie hierover te ontwikkelen de komende maanden, de uitvoering zal voor een volgende legislatuur zijn.

---

⁴ Verhaeghe, J.P. & Van Damme, J. (2008). *Leerwinst en toegevoegde waarde voor wiskunde, technisch lezen en spelling in eerste en tweede leerjaar* (SSL-rapport nr. OD1/05), 137 p.

4. EEN POVER HUISVESTINGSVERHAAL

De baksteen. Eigendomsverwerving is al jaren hét hoofddoel van het Vlaamse en federale huisvestingsbeleid. Resultaat hiervan is dat ongeveer drie op vier Vlaamse gezinnen eigenaar is van zijn woning. Toch heeft de huidige Vlaamse regering ook 'een betaalbare woning voor iedereen' als één van haar belangrijkste doelstellingen voor deze legislatuur gekozen, waarbij vooral in de andere segmenten van de woningmarkt er nog veel werk is.

(Lang) wachten op een sociale woning. Voor een deel van de bevolking is eigenaarschap een onbereikbaar doel, en deze mensen komen vaak noodgedwongen op de huurmarkt terecht. Uit de recentste update van de wachtlijsten voor een sociale woning, leren we dat er nog altijd 75.735 gezinnen in Vlaanderen in de rij staan voor een sociale woning. De gemiddelde wachttijd wordt de laatste jaren opnieuw langer en bedraagt nu 858 dagen, of zo'n twee jaar en vier maanden. We stellen ook vast dat het aantal ouderen en alleenstaanden (met of zonder kinderen) op de wachtlijsten toeneemt; niet toevallig de kwetsbaarste groepen die moeilijk een betaalbare woning vinden op de private huurmarkt.

Energiekosten. De stijgende energieprijzen – voor een gemiddeld gezin een stijging met € 300 in 2008 - wegen vooral bij de lagere inkomens zwaar door, in een periode waarin ook andere stijgende uitgavenposten (voeding, water, huur) hun koopkracht doen dalen. Zo werden in 2007 omwille van betalingsproblemen bij 12.948 gezinnen in Vlaanderen een budgetmeter geplaatst en werden 1.022 gezinnen afgesloten van het elektriciteitsnet en 1.222 van de aardgasvoorzieningen. Deze trend lijkt zich ook verder te zetten in 2008.

Uitdagingen voor overheden

Betaalbaarheid realiseren 'in afwachting van' sociale woningen. Het aantal sociale huurwoningen nam het voorbije jaar niet substantieel toe. Een grote inhaalbeweging wordt voorzien voor de periode 2009-2020, waarin 45.000 nieuwe sociale woningen zullen worden gebouwd. Ondertussen blijven degenen op de wachtlijsten genoodzaakt om hun heil op de private huurmarkt te zoeken. Een meer veralgemeende huursubsidie voor lage inkomens, gekoppeld aan kwaliteitseisen, zou een tijdelijke oplossing kunnen zijn. In zijn huidige vorm kan slechts een beperkte groep huurders er (tijdelijk) een beroep op doen. De 45.000 bijkomende woningen zouden een duidelijke stap vooruit zijn, maar op zich nog onvoldoende om de wachtlijsten weg te werken. Daar komt nog bovenop dat de groep die in aanmerking komt op basis van hun inkomen wel 180.000 gezinnen telt, wat zou betekenen dat we hiervoor, zelfs aan dat (versnelde) tempo, nog 45 jaar nodig hebben.

5. HET OVERHEIDSBELEID INZAKE ARMOEDEBESTRIJDING

In 2008 laat het lokale niveau zich het minst expliciet uit over haar ambities om armoede te bestrijden. Een visie en een strategie ontbreken en armoedebestrijding moet het afleggen tegen thema's als diversiteit, leefbaarheid en duurzame ontwikkeling. Hoewel al deze thema's wel een armoededimensie in zich dragen, wijst de praktijk uit dat die reflex amper nog wordt gemaakt en dat armoedebestrijding bijna uit het lokale beleidsdiscours is verdwenen. Op federaal en Europees niveau is men vooral in termen van planning bezig: Europa

is begonnen aan de voorbereiding van het Europese jaar voor de bestrijding van de armoede en sociale uitsluiting (2010) en de federale regering kampt met een moeilijk politiek en economisch klimaat. In Vlaanderen hebben we het participatiedecreet gehad en de aanpassingen aan het armoededecreet. In het nieuwe decreet wordt het Vlaams Netwerk niet meer belast met de erkenning van verenigingen en de verdeling van de subsidies, waardoor ze zich meer kunnen concentreren op hun kerntaken, het ondersteunen van de verenigingen en het opbouwen van expertise inzake armoede. We spreken nu ook van een *armoedebestrijdingsbeleid*, hoewel wordt aangegeven dat het decreet in de eerste plaats gaat over de organisatie van de inspraak van mensen in armoede. Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAP) zal voortaan ook halftijds worden geëvalueerd, gekoppeld aan een bespreking in het Vlaams parlement. Tot op heden stellen we echter bij het VAP nog altijd een aantal structurele zwakheden vast: de beleidsmaatregelen zijn amper verankerd in een coherente visie en weinig maatregelen worden expliciet verbonden met doelstellingen en indicatoren.

ARMOEDE DOORHEEN DE LEVENSLIOP

Naast nieuwe gegevens over bekende uitsluitingsmechanismen, hanteert dit Jaarboek ook een aanvullend perspectief, dat van de levensloop. Een van de belangrijkste vaststellingen hierbij is dat de huidige sociale zekerheid niet aangepast is aan belangrijke nieuwe risico's zoals (echt)scheiding of loopbaanpatronen van vrouwen. Loopbaanpatronen worden ook vooral relevant in samenhang met de gezinssituatie, omdat de problemen in hoofdzaak opduiken bij alleenstaande, samenwonende niet-gehuwde, of gescheiden vrouwen. Onze sociale zekerheid impliceert een zeker niveau van 'standaardisering' van de levensloop, waardoor regelingen voorbijgaan aan de complexe realiteit, die vele 'ongewone' gevallen bevat. Zo krijgen vrouwen, vooral alleenstaanden met kinderen, na een scheiding zwaardere financiële klappen en bovendien wordt alimentatie door de nieuwe echtscheidingswet voortaan beperkt in omvang en in de tijd. Ook de pensioenregeling houdt nog onvoldoende rekening met de atypische loopbaan van vele vrouwen: het gemiddelde rustpensioen van een vrouw in het werknemersstelsel is de helft van dat van een man en 42% van de gepensioneerde vrouwen heeft onvoldoende jaren voltijds gewerkt om recht te hebben op het Gewaarborgd Minimumpensioen.

De arbeidsloopbaan zelf speelt ook een belangrijke rol in de levensloop. De kansen op de arbeidsmarkt worden sterk bepaald door de voorafgaande schoolloopbaan. Zo hebben jongeren die tijdens hun studies nooit zijn blijven zitten, anderhalve keer meer kans dan zittenblijvers om met hoger onderwijs te beginnen. In de analyses valt ook op dat sociale afkomst, bij gelijk scholingsniveau, toch nog altijd een (weliswaar beperkte) impact heeft op de arbeidskansen bij het betreden van de arbeidsmarkt. In het licht van het huidige flexicurity-debat moeten we ook vermelden dat deeltijds en vooral tijdelijk werk tijdens de loopbaan een verhoogd armoederisico met zich meebrengen. Het ongenueanceerd aanmoedigen van flexible jobs kan dus nefast zijn bekeken vanuit het standpunt van armoedebestrijding.

Niet enkel life events zijn bepalend voor het armoederisico tijdens de levensloop, ook langetermijnprocessen spelen een rol. Een opvallend resultaat

betreft het effect van een loopbaanverleden als arbeider, dat voor oudere mannen zowel het inkomensarmoederisico als de kans op levensstijldeprivatie significant verhoogt. We kunnen stellen dat in België typische 'levensloopverklaringen', zoals onderbroken loopbanen, minder effect hebben op de lange termijn. Dit wijst erop dat onze sociale zekerheid dergelijke onderbrekingen relatief goed beschermt, bijvoorbeeld via het minimumpensioen of de ziekteverzekering. Sociale klasse daarentegen vormt nog steeds een belangrijke determinant van armoede op oudere leeftijd. Ook dit is niet zo verwonderlijk, gezien onze 'gescheiden' sociale zekerheid voor de verschillende beroepsgroepen. Dit resultaat is niettemin opvallend, in die zin dat arbeiders op oudere leeftijd niet alleen een lager niveau van economische welvaart kennen, maar dat dit niveau bovendien zo laag is dat we van armoede kunnen spreken, terwijl dit niet het geval is voor de ervaring met werkloosheid of ziekte.

Uit eerder onderzoek weten we ten slotte al dat armoede tijdens de kindjaren een blijvende impact heeft op de verdere levensloop; de bijdrage van Patrick Meurs in dit Jaarboek toont echter aan dat ondersteuning van kansarme ouders met jonge kinderen deze impact kan beperken. Ook ondersteuning tijdens de schoolloopbaan lijken gunstige resultaten op te leveren; een structurele ondersteuning voor dit soort initiatieven lijkt dan ook aangewezen in de toekomst. Hoop doet leven.

Enkele opmerkelijke cijfers

- 4 op 10 van de werkloze huishoudens is niet in staat om zijn woning voldoende te verwarmen
- 63% van de armen is niet te activeren wegens te jong, in opleiding, al aan het werk, invalide, ziek of gepensioneerd
- 4 op 10 allochtonen eindigt het secundair onderwijs met minstens twee jaar vertraging
- 23% van de deeltijdse werknemers kan geen voltijdse job krijgen
- 4 op 10 vrouwen in België werken deeltijds
- De helft van de gepensioneerde werknemers in België moet het stellen met een pensioen van minder dan € 700.
- 1 op 10 chronische zieken die een uitkering krijgen van de zorgverzekering, heeft meer dan € 390 niet-medische kosten
- Medio 2008 was 44% van de werkzoekenden in Vlaanderen al langer dan een jaar werkloos (48% medio 2007)
- In 2007 steeg het aantal personen in België met minstens vijf betalingsachterstanden met 9%
- Het aantal geïnstalleerde budgetmeters steeg in 2007 met 30%
- In 2007 waren er in Vlaanderen gemiddeld 25.555 gerechtigden op een Recht op Maatschappelijke Integratie en 17.095 gerechtigden op Maatschappelijke Hulp

DE STRUCTUUR VAN HET JAARBOEK

De 17de editie van het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting opent met een uitgebreid overzicht van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek en van de beleidsontwikkelingen en recente cijfers over armoede en sociale uitsluiting, anno 2008.

Het themadeel zoomt dit jaar in op armoede doorheen de levensloop. Uit onderzoek weten we al langer dat de mobiliteit in en uit armoede samenhangt met verschillende life events, transities en processen. In een eerste hoofdstuk gaan we na hoe de impact van die levensloop verschilt naargelang van het welvaartsregime. Toch zijn er een aantal constanten, zoals dat armoede in de kinderjaren blijvende gevolgen heeft voor de latere levensloop; in één van de bijdragen wordt aangetoond hoe ondersteuning van kansarme ouders tijdens de eerste levensjaren die nadelige invloed kan verminderen. We staan in dit themadeel ook stil bij verschillende sleutelmomenten en processen. Met betrekking tot de arbeidsmarktsituatie komen de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt aan bod, evenals de gevolgen van tijdelijk en/of deeltijds werk en pensionering (bij vrouwen). Ook veranderingen in de gezinssituatie (scheiding, verweduwing) worden behandeld. Aansluitend daarop gaan we ook specifiek na hoe gezins- en loopbaantrajecten de kans op armoede op oudere leeftijd beïnvloeden. Daarnaast brengen we ook nog bijdragen over hoe eerdere levensloopervaringen de verwachtingen van migranten over hun toekomst beïnvloeden en een stuk over hoe gezondheidsproblemen tijdens de levensloop tot armoede kunnen leiden.

Ook dit jaar eindigen we met een becommentarieerd overzicht van de meest relevante statistische gegevens over armoede en andere vormen van sociale uitsluiting. In de periode tussen dit en het volgende Jaarboek, vindt u geactualiseerde gegevens op de (vernieuwde) OASeS-website (<http://www.oases.be>).

IV. MEER WETEN?

Het Jaarboek is een product van het Centrum 'Ongelijkheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad' (OASeS) van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Departement Sociologie van de Universiteit Antwerpen. Het wordt gefinancierd door de Vlaamse regering en uitgegeven door Acco (Leuven/Leusden).

Bij het verschijnen van het Jaarboek organiseren we op dinsdag 9 december op de Universiteit Antwerpen (stadscampus) een colloquium met als titel "Armoede is van alle (leef)tijden" (zie bijgevoegde folder en www.oases.be).